KA1707K_pol_o 15-07-2011 19:38 ™ÂÏ›‰·1



# Ο πρώτος ατομικός βομβαρδισμός

*Η καταστροφή της Χιροσίμα και του Ναγκασάκι σήμανε την παράδοση της Ιαπωνίας και τη λήξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου*

*Του* **ΛΥΚΟΥΡΓΟΥ ΚΟΥΡΚΟΥΒΕΛΑ***

**66 χρόνια πριν**

**Η ρίψη των ατομικών βομβών** στη Χιροσίμα και στο Ναγκασάκι τον Αύγουστο του 1945, εκτός από το ότι τερμάτιζε τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, έθετε την ανθρωπότητα μπροστά σε μια νέα πραγματικότητα: η καταστρεπτικότητα του νέου όπλου σήμαινε ότι για πρώτη φορά στην ιστορία ο πόλεμος δεν θα αποτελούσε την προσωρινή διακοπή της πολιτικής ή τη συνέχειά της «με άλλα μέσα» (κατά το δόγμα του Κλαούσεβιτς), αλλά την αυτοκαταστροφή του ανθρώπινου γένους. Ως αποτέλεσμα, η διεθνής κοινότητα βρέθηκε μπροστά στην ανάγκη να απαντήσει σε αδήριτα ερωτήματα που αφορούσαν πολιτικές, κοινωνικές, οικονομικές και πάνω από όλα ηθικοφιλοσοφικές συνιστώσες, που έθετε το νέο υπερόπλο. Σε ένα άλλο επίπεδο, η ατομική βόμβα διαμόρφωσε αποφασιστικά τον χαρακτήρα του μεταπολεμικού διεθνούς συστήματος καθώς η ψυχροπολεμική εποχή που ακολούθησε διατήρησε τον αρχικό χαρακτήρα μιας ιδεολογικής και κοινωνικοπολιτικής διαμάχης, χωρίς να κλιμακωθεί σε γενικευμένη ένοπλη ρήξη, εξαιτίας του γεγονότος ότι η περίφημη «ισορροπία του τρόμου» απέτρεψε οποιαδήποτε διένεξη των δύο υπερδυνάμεων στο στρατιωτικό πεδίο.

**Το πλήρωμα** του B-29 Enola Gay, που βομβάρδισε τη Χιροσίμα.

**Απόλυτη καταστροφή** και 40.000 νεκρούς άφησε πίσω της η πυρηνική έκρηξη στο Ναγκασάκι της Ιαπωνίας, στις 9 Αυγούστου 1945. Στη φωτογραφία, ισοπεδωμένος ναός.

## Η αποστολή του Enola Gay, που άλλαξε την ιστορία

**Το καλοκαίρι** του 1945, μετά και την παράδοση της φασιστικής Γερμανίας, οι συμμαχικές δυνάμεις έψαχναν τρόπους για τον γρήγορο τερματισμό του πολέμου με την Ιαπωνία. Μία από τις λύσεις που εξέταζε ο Λευκός Οίκος ήταν η χρήση της ατομικής βόμβας, το μονοπώλιο της οποίας απολάμβαναν οι ΗΠΑ μετά την επιτυχή έκβαση του σχεδίου Μανχάταν (Manhattan Project). Το 1942 οι ΗΠΑ σε συνεργασία με τη Βρετανία και τον Καναδά είχαν ξεκινήσει ένα μυστικό πρόγραμμα για τη δημιουργία της πρώτης ατομικής βόμβας, επιστημονικός επικεφαλής του οποίου ήταν ο επιφανής φυσικός Robert Oppenheimer. Η πρώτη ατομική βόμβα δοκιμάστηκε με επιτυχία στις 17 Ιουλίου του 1945 κοντά στο Alamogordo στο Νέο Μεξικό.

Κατά τη διάρκεια της διάσκεψης του Πότσνταμ στη Γερμανία (17 Ιουλίου - 2 Αυγούστου 1945), η οποία αποτέλεσε και την τελευταία συμμαχική «στρατηγική» διάσκεψη που έλαβε χώρα στο πλαίσιο του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου μετά τις διασκέψεις της Τεχεράνης και της Γιάλτας, αποφασίστηκε, εκτός από το διεθνές μεταπολεμικό καθεστώς, και ο τρόπος αντιμετώπισης της Ιαπωνίας. Στις 26 Ιουλίου, η διακήρυξη του Πότσνταμ έθετε τις προϋποθέσεις και τους όρους συνθηκολόγησης της Ιαπωνίας. Σε αντίθετη περίπτωση, οι Σύμμαχοι θα προέβαιναν στην «ολοκληρωτική συντριβή των ιαπωνικών δυνάμεων και αναπόφευκτα στον αφανισμό της ιαπωνικής γης». Στη διακήρυξη δεν υπήρξε καμία αναφορά στην ατομική βόμβα. Δύο ημέρες αργότερα, οι Ιάπωνες μέσω του πρωθυπουργού τους Καντάρο Σουζούκι απέρριψαν την πρόταση των Συμμάχων.

Η τελική απόφαση του Τρούμαν να κάνει χρήση της ατομικής βόμβας ελήφθη με το επιχείρημα του γρήγορου τερματισμού του πολέμου και των, όσο το δυνατόν, μικρότερων απωλειών των Αμερικανών σε ανθρώπινο δυναμικό. Οι στόχοι δεν επιλέχτηκαν τυχαία. Η Χιροσίμα αποτελούσε ένα από τα πιο σημαντικά οπλοστάσια των Ιαπώνων, ενώ οι λόφοι που βρίσκονταν περιφερειακά της πόλης θα ενίσχυαν το αποτέλεσμα της έκρηξης. Από την άλλη μεριά, το Ναγκασάκι ήταν ένα από τα σημαντικά λιμάνια και βιομηχανικά κέντρα της χώρας, κυρίως στην παραγωγή πλοίων και όπλων. Κατά τη διάρκεια των αμερικανικών βομβαρδισμών που είχαν σημειωθεί τους τελευταίους μήνες κατά της Ιαπωνίας, οι δύο πόλεις δεν είχαν αποτελέσει στόχους των τακτικών βομβαρδισμών της αμερικανικής αεροπορίας. Το Ναγκασάκι βομβαρδίστηκε μόνο μία φορά, την 1η Αυγούστου, ενώ η Χιροσίμα καμία. Η Χιροσίμα αποτέλεσε τον στόχο της πρώτης αποστολής πυρηνικού βομβαρδισμού στις 6 Αυγούστου, ενώ ως εναλλακτικοί στόχοι επιλέχτηκαν το Ναγκασάκι και η Κοκούρα, στη νότια Ιαπωνία. Το βομβαρδιστικό B-29 Enola Gay, με κυβερνήτη τον Paul Tibbets, ξεκίνησε από την αεροπορική βάση του Tinian στον Δυτικό Ειρηνικό, σε απόσταση έξι ωρών πτήσης από τον στόχο. Δύο άλλα βομβαρδιστικά τύπου B-29 συνόδευαν το Enola Gay, ένα με επιστημονικά όργανα και ένα για τη φωτογράφηση της έκρηξης. Τα αμερικανικά βομβαρδιστικά έγιναν αντιληπτά από τα ιαπωνικά ραντάρ περίπου μία ώρα πριν από τον βομβαρδισμό, αλλά οι Ιάπωνες επέλεξαν να μην τα αναχαιτίσουν λόγω του μικρού τους αριθμού. Η βόμβα με την ονομασία Little Boy αφέθηκε από το βομβαρδιστικό Enola Gay στο προκαθορισμένο ύψος των δύο χιλιάδων ποδών πάνω από την πόλη της Χιροσίμα στις οκτώ και τέταρτο το πρωί. Οτιδήποτε σε ακτίνα ενός μιλίου καταστράφηκε εντελώς, ενώ προκλήθηκε φωτιά που κάλυψε εμβαδόν έντεκα τετραγωνικών χιλιομέτρων. Το 70% των κτιρίων της πόλης καταστράφηκε, ενώ περίπου 70.000 άνθρωποι σκοτώθηκαν αμέσως και άλλοι τόσοι τραυματίστηκαν.

The New York Times.

FIRST ATOMIC BOMB DROPPED ON JAPAN; MISSILE IS EQUAL TO 20,000 TONS OF TNT; TRUMAN WARNS FOE OF A 'RAIN OF RUIN'

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Η «ΑΤΟΜΙΚΗ ΒΟΜΒΑ»

**«Η Χιροσίμα επλήγη** από ατομική βόμβα ισχύος 20.000 τόνων TNT» αναγγέλλουν στα πρωτοσέλιδα της 7ης Αυγούστου 1945 η «Καθημερινή» και οι New York Times.

### Δεν συνθηκολόγησε

Μετά τον βομβαρδισμό της Χιροσίμα, ο πρόεδρος Τρούμαν δήλωσε πως αν οι Ιάπωνες δεν αποδέχονταν τους όρους της διακήρυξης του Πότσνταμ οι ΗΠΑ θα κατέστρεφαν ολοσχερώς την Ιαπωνία. Ωστόσο, η Ιαπωνία και πάλι δεν αποδέχτηκε τη συνθηκολόγηση. Τρεις ημέρες αργότερα, ο Σοβιετικός υπουργός Εξωτερικών Μολότοφ ενημέρωνε το Τόκιο ότι η ΕΣΣΔ καταργούσε μονομερώς την ιαπωνοσοβιετική Συνθήκη μη Επίθεσης του 1941 και κήρυττε τον πόλεμο στην Ιαπωνία.

Στις 9 Αυγούστου, το αμερικανικό βομβαρδιστικό B-29 Superfortress Bockscar, με κυβερνήτη τον Charles Sweeney, απογειώθηκε και αυτό από τη βάση Tinian με πρώτο στόχο τον βομβαρδισμό της Κοκούρα και δεύτερο το Ναγκασάκι. Επειδή, όμως, η πόλη της Κοκούρα ήταν καλυμμένη με σύννεφα και το πλήρωμα δεν είχε οπτική επαφή, αποφασίστηκε η επιλογή του εναλλακτικού στόχου, της πόλης του Ναγκασάκι. Και αυτή η προσέγγιση εντοπίστηκε από τα ιαπωνικά ραντάρ αλλά δεν δόθηκε η εντολή αναχαίτισης, διότι τα αμερικανικά βομβαρδιστικά ήταν μόνο δύο και η πτήση θεωρήθηκε αναγνωριστική.

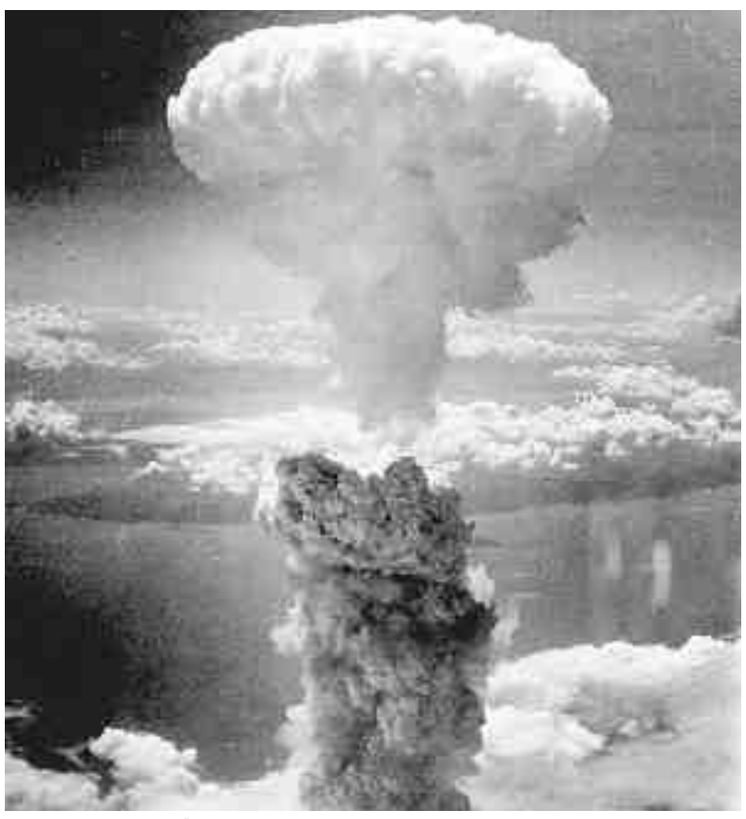

**Το χαρακτηριστικό** νέφος σε σχήμα μανιταριού υψώνεται πάνω από το Ναγκασάκι, αμέσως μετά την έκρηξη της ατομικής βόμβας.

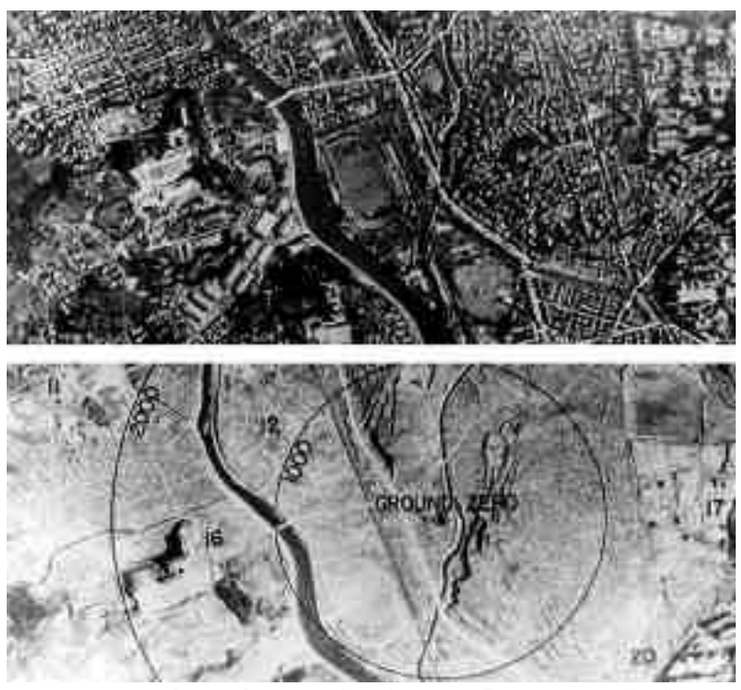


**Η Χιροσίμα πριν (επάνω)** και μετά (κάτω) την έκρηξη της ατομικής βόμβας. Η πόλη μετατράπηκε κυριολεκτικά σε χέρσο οικόπεδο, στις 6 Αυγούστου 1945.

Στις έντεκα το πρωί, το αμερικανικό βομβαρδιστικό έριξε την ατομική βόμβα Fat Man πάνω από τη βιομηχανική περιοχή του Ναγκασάκι, η οποία εξερράγη 469 μέτρα πάνω από το έδαφος και προκάλεσε τον θάνατο περίπου 40.000 ανθρώπων, ενώ άλλοι τόσοι πέθαναν τους επόμενους έξι μήνες από τις παρενέργειες της έκρηξης.

Οι ΗΠΑ ήταν προετοιμασμένες και για άλλες ατομικές επιθέσεις εναντίον της Ιαπωνίας εάν εκείνη δεν συμμορφωνόταν με τους όρους της διακήρυξης του Πότσνταμ. Ωστόσο, στις 15 Αυγούστου, ο αυτοκράτορας Χιροχίτο ανακοίνωσε την παράδοση της Ιαπωνίας στους Συμμάχους παρά τις σφοδρές αντιδράσεις σημαντικού μέρους του στρατιωτικού κατεστημένου της χώρας. Η υπογραφή της παράδοσης πραγματοποιήθηκε στις 2 Σεπτεμβρίου και σήμανε το τέλος της Μάχης του Ειρηνικού, αλλά και του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου.

## Η διαμάχη για τα κίνητρα διαρκεί μέχρι σήμερα

**Οπως** ήταν φυσικό, η ρίψη της ατομικής βόμβας απασχόλησε από πολύ νωρίς έναν ευρύτατο κύκλο ερευνητών. Πέρα από τα διάφορα, κυρίως ηθικά, ερωτήματα που τέθηκαν σε επίπεδο δημοσίου διαλόγου, την ιστορική έρευνα απασχόλησαν τα κίνητρα που οδήγησαν την αμερικανική κυβέρνηση στη χρήση της. Το βασικότερο ερώτημα που τέθηκε αφορούσε το κατά πόσον η ατομική βόμβα αποτελούσε τη μόνη διέξοδο για τη σύντομη λήξη του πολέμου.

Εως τα μέσα της δεκαετίας του 1960 είχαν κάνει την εμφάνισή τους οι δύο κυρίαρχες ερμηνευτικές τάσεις. Από τη μια πλευρά, η «παραδοσιακή» τάση διατεινόταν ότι ο βασικός λόγος για τη χρήση της ατομικής βόμβας ήταν αμιγώς στρατιωτικός: η όσο το δυνατόν ταχύτερη λήξη του πολέμου με τις λιγότερες απώλειες για τις αμερικανικές δυνάμεις. Η «αναθεωρητική» ερμηνεία, στον αντίποδα, θεωρούσε πως η χρήση της βόμβας είχε πολιτικά κίνητρα, και πιο συγκεκριμένα την επίδειξη δύναμης των ΗΠΑ και τον εκφοβισμό των Σοβιετικών. Από τα μέσα της δεκαετίας του 1970 στην ιστοριογραφία του ζητήματος επικράτησε μία τρίτη θέση, η αποκαλούμενη «μετα-αναθεωρητική» ερμηνεία, η οποία προσπάθησε να συγκεράσει τις παλιότερες απόψεις, αλλά και να προσφέρει πρωτότυπες αντιλήψεις. Σε γενικές γραμμές, παρά το γεγονός ότι οι ερευνητές αυτοί παρουσίασαν έργα τα οποία χαρακτηρίζονταν από πλουραλισμό προσεγγίσεων και ερμηνειών, συμφωνούσαν σε ένα βασικό σημείο: οι ΗΠΑ χρησιμοποίησαν τη βόμβα ώστε να λήξει ο πόλεμος ταχύτερα και με μικρότερες απώλειες έχοντας όμως επίγνωση και των διπλωματικών δυνατοτήτων που τους έδινε η ατομική βόμβα μετά τον πόλεμο.

Ο δημόσιος διάλογος, ο οποίος γρήγορα εξελίχθηκε σε διαμάχη με ιδεολογικά χαρακτηριστικά, επανήλθε πάνω στις ίδιες ευρύτερες ερμηνευτικές τάσεις από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 και συνεχίζεται μέχρι σήμερα. Παρά ταύτα, εξακολουθούν να ανακύπτουν μείζονα ερωτήματα στα οποία είτε δεν έχουν ακόμη δοθεί ικανοποιητικές απαντήσεις είτε υπάρχουν σοβαρές διαφωνίες ανάμεσα στους ερευνητές. Στον βαθμό που τα μέχρι τώρα στοιχεία θα εξακολουθήσουν να είναι ελλιπή -και γι' αυτόν τον λόγο να οδηγούν την έρευνα σε θεωρητικές απαντήσεις και συμπεράσματα- η διαμάχη αυτή είναι βέβαιο πως θα συνεχιστεί με αμείωτη ένταση και προς νέες κατευθύνσεις.

*Οι ΗΠΑ χρησιμοποίησαν τη βόμβα για να λήξει ο πόλεμος ταχύτερα, με μικρότερες απώλειες, αλλά και για τις διπλωματικές δυνατότητες που τους έδινε.*

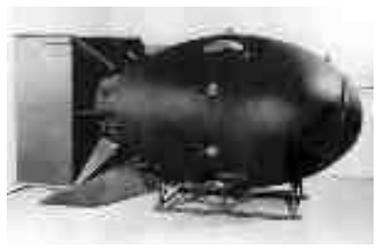

**Η ατομική βόμβα** Fat Man που έπληξε το Ναγκασάκι.

* *Ο κ. Λυκούργος Κουρκουβέλας είναι διδάκτωρ Νεότερης και Σύγχρονης Ελληνικής Ιστορίας του Πανεπιστημίου Αθηνών.*

**Τα πυρηνικά πλήγματα**